

Πάσχα μέγα,

Πάσχα τῶν πιστῶν!

Τῷ Πάθει σου Χριστέ,
παθῶν ἠλευθερώθημεν
καὶ τῇ Ἀναστάσει σου
ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν.
Κύριε δόξα σοι.

*Με τὰ Πάθη σου, Χριστέ,
λευτερωθήκαμε ἀπὸ
τὰ πάθη καὶ τὰ βάσανά μας
καὶ με τὴν Ἀνάστασή σου
γλιτώσαμε ἀπ' τὴ φθορά.
Δόξα σ' εσένα, Κύριε.*

Ψάλλεται τὸ Μ. Σάββατο πρωί

Ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος για τη νύχτα της Λαμπρής*

Όποιος είναι ευσεβής και αγαπά τον Θεό,
ας απολαύσει την ωραία και λαμπρή πανήγυρη.
Το τραπέζι είναι γεμάτο, όλοι απολαύστε.
Κανένας ας μη φύγει πεινασμένος - χωρίς να κοινωνήσει.
Όλοι απολαύστε τα αγαθά της καλοσύνης του Θεού.
Κανένας ας μην οδύρεται για τις αμαρτίες του,
γιατί από τον τάφο του Χριστού ανέτειλε συγχώρηση.
Κανένας να μη φοβάται τον θάνατο, γιατί ο θάνατος
του Σωτήρα μάς ελευθέρωσε από τον θάνατο.
Πικράθηκε ο Άδης, Κύριε, όταν σε συνάντησε εκεί κάτω.
Θάνατε, που είναι το φαρμακερό κεντρί σου;
Αναστήθηκε ο Χριστός, και συ κατανικήθηκες.
Αναστήθηκε ο Χριστός, και η ζωή βασιλεύει.
Αναστήθηκε ο Χριστός, και κανένας νεκρός
δεν θα μείνει για πάντα στο μνήμα του.
Αφού ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς,
έγινε η αρχή της ανάστασης όλων των νεκρών.
Σε Αυτόν ανήκει η δόξα και η εξουσία για πάντα. Αμήν.

** Η ορθή τάξη είναι να διαβάζεται ο κατηχητικός λόγος του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου προ της θείας κοινωνίας των εκκλησιαζομένων. Αυτό μπορεί να γίνεται, είτε στο τέλος του Όρθρου, είτε στο Κοινωνικόν, αφού κοινωνήσει ο ιερέυς.*

** Αποσπάσματα από την πασχαλινή ομιλία του Χρυσοστόμου, που ονομάζεται «Κατηχητικός Λόγος». Διαβάζεται στο τέλος* της Λειτουργίας τη νύχτα της Ανάστασης. Όταν ο ιερέας διαβάζει: «Ο Άδης ἐπικράνθη!», «Ανέστη Χριστός!», όλο το εκκλησίασμα επαναλαμβάνει δυνατά: «Ἐπικράνθη!», «Ανέστη!».*

Εἴ τις εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος, ἀπολαυέτω τῆς καλῆς ταύτης καὶ λαμπρᾶς πανηγύρεως.

Εἴ τις δοῦλος εὐγνώμων, εἰσελθέτω χαίρων εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ.

Εἴ τις ἔκαμε νηστεύων, ἀπολαυέτω νῦν τὸ δηνάριον.

Εἴ τις ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω σήμερον τὸ δίκαιον ὄφλημα.

Εἴ τις μετὰ τὴν τρίτην ἦλθεν, εὐχαρίστως ἐορτασάτω.

Εἴ τις μετὰ τὴν ἕκτην ἔφθασε, μηδὲν ἀμφιβαλλέτω· καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιοῦται.

Εἴ τις ὑστέρησεν εἰς τὴν ἑνάτην, προσελθέτω μηδὲν ἐνδοιάζων.

Εἴ τις εἰς μόνην ἔφθασε τὴν ἑνδεκάτην, μὴ φοβηθῆ τὴν βραδύτητα· φιλότιμος γὰρ ὢν ὁ Δεσπότης, δέχεται τὸν ἔσχατον καθάπερ καὶ τὸν πρῶτον· ἀναπαύει τὸν τῆς ἑνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ τῆς πρώτης· καὶ τὸν ὕστερον ἐλεεῖ καὶ τὸν πρῶτον θεραπεύει· κακεῖνῳ δίδωσι καὶ τούτου χαρίζεται· καὶ τὰ ἔργα δέχεται καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται· καὶ τὴν πρᾶξιν τιμᾷ καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ.

Οὐκοῦν εἰσέλθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἡμῶν· καὶ πρῶτοι καὶ δεῦτεροι τὸν μισθὸν ἀπολαύετε.

Πλούσιοι καὶ πένητες μετὰ ἀλλήλων χορεύσατε· ἐγκρατεῖς καὶ ράθυμοι τὴν ἡμέραν τιμήσατε· νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες, εὐφράνθητε σήμερον.

Ἡ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες. Ὁ μόσχος πολὺς, μηδεὶς ἐξέλθη πεινῶν.

Πάντες ἀπολαύσατε τοῦ συμποσίου τῆς πίστεως· πάντες ἀπολαύσατε τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος.

Μηδεὶς θρηνεῖτω πενίαν· ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ Βασιλεία.

Μηδεὶς ὀδυρέσθω παιίσματα· συγγνώμη γὰρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε.

Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἐσβεσεν αὐτόν, ὑπὲρ αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκύλευσε τὸν ἄδην ὁ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην. Ἐπίκραναν αὐτόν, γευσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.

Καί τοῦτο προλαβών Ἡσαΐας ἐβόησεν.

Ὁ ἄδης φησίν, ἐπικράνθη, συναντήσας σοι κάτω.

Ἐπικράνθη· καί γάρ κατηργήθη.

Ἐπικράνθη· καί γάρ ἐνεπαίχθη.

Ἐπικράνθη· καί γάρ ἐνεκρώθη.

Ἐπικράνθη· καί γάρ καθηρέθη.

Ἐπικράνθη· καί γάρ ἐδεσμεύθη.

Ἔλαβε σῶμα καί Θεῶ περιέτυχεν. Ἔλαβε γῆν καί συνήντησεν οὐρανῶ.

Ἔλαβεν ὅπερ ἔβλεπε καί πέπτωκεν ὅθεν οὐκ ἔβλεπε.

Ποῦ σου, θάνατε, τό κέντρον; Ποῦ σου, ἄδη, τό νῆκος;

Ἀνέστη Χριστός καί σύ καταβέβλησαι.

Ἀνέστη Χριστός καί πεπτώκασι δαίμονες.

Ἀνέστη Χριστός καί χαίρουσιν ἄγγελοι.

Ἀνέστη Χριστός, καί ζωή πολιτεύεται.

Ἀνέστη Χριστός καί νεκρός οὐδείς ἐν τῷ μνήματι.

Χριστός γάρ ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο.

Αὐτῶ ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Διαβάζοντας την εικόνα της Ανάστασης

Η εικόνα της Αναστάσεως στην ορθόδοξη Εκκλησία έχει δύο τύπους:

- Ο ένας είναι η κάθοδος του Χριστού στον Άδη,
- ο δεύτερος εικονογραφικός τύπος είναι εκείνος που εικονίζει άλλοτε τον Πέτρο και τον Ιωάννη στο κενό Μνημείο και άλλοτε τον άγγελο που «ἐπὶ τὸν λίθον καθήμενος» εμφανίστηκε στις Μυροφόρες.

*Αργότερα η εικόνα της Αναστάσεως του τύπου αυτού πλουτίστηκε με τις σκηνές της εμφάνισης του Χριστού στη Μαρία Μαγδαληνή (το «**Μή μου ἄπτου**») και στις δύο Μαρίες (το «**Χαῖρε**» τῶν **Μυροφόρων**).*

Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος, Μονή της Χώρας (Καχριέ Τζαμί)

Ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης
ἔδραμον ἐπὶ τὸ μνημεῖον

Ἴδε ὁ τόπος

Τὸ Χαῖρε τοῖς Μυροφόροις
φθεγξάμενος, τὸν θρῆνον
τῆς Προμήτορος Εὐας
κατέπαυσας τῇ Ἀναστάσει
σου Χριστέ ὁ Θεός· τοῖς
Ἀποστόλοις δὲ τοῖς σοῖς,
κηρύττειν ἐπέταξας· Ὁ
Σωτὴρ ἐξανέστη τοῦ
μνήματος.

Κοντάκιον

Τὸ "Χαῖρε"
τῶν Μυροφόρων

μη μη απτχ

ο αδης

ο αδης

ο αδης

ο αδης το μεριμω

ο αδης

ο αδης το μεριμω

ις

χς

ΓΥΝΑΙ ΤΙ ΚΑΛΕΙΣΙ ΤΗΝ ΑΓΟΙΣΙ

ΜΑΡΙΑ

ΚΥΡΕ ΕΙ ΣΥ ΣΕΒΑΣΤΑΣ ΑΥΤΟΝ ΕΙΠΕ ΜΟΙ ΠΩ ΕΘΗΚΑΣ ΑΥΤΟΝ ΚΑΤΩ ΑΥΤΟΝ ΑΓΙΣ

ΜΑΡΙΑ Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

ΡΑΒΒΥΝΙ

Η Η ΑΥΤΗ ΕΠΙ ΤΗ ΑΝΑΒΑΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΕΡΑΝ ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΕΣ ΕΚ ΑΔΑΜΑΣ ΠΡΟ Κ. ΟΡΟΧΟΤΗΣ

ις

χς

ΤΟ ΧΑΙΡΕ ΤΩΝ ΠΥΡΡΟΦΩΝ ΜΑΤΕΡΣ

ηρ

οσ

ΜΑΡΙΑ Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΝ ΚΑΙΣΤΑ ΥΜΩΝ Κ. ΟΣΟΝ ΗΩ Κ. ΟΣΟΝ ΥΜΩΝ

α. Η εικόνα της Ανάστασης του Χριστού ονομάζεται «Ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος». Προσπαθήστε να εξηγήσετε γιατί, αφού διαβάσετε και το χωρίο: *"Γι' αυτόν τον λόγο ο Χριστός κήρυξε το χαρμόσυνο μήνυμά του και στους νεκρούς, ώστε, παρότι ως άνθρωποι έχουν καταδικαστεί να είναι θνητοί, να βρουν στην τελική κρίση του Θεού τη ζωή που χορηγεί το Πνεύμα"*. Α' Πε. 4, 6.

"Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων" (Α' Κορ. ιε', 20).

Ο πιστός βλέποντας την εικόνα και ζώντας αυτή την αλήθεια, αποβάλλει το άγχος του θανάτου.

Το απλό βιολογικό γεγονός του θανάτου δεν είναι πια ο θάνατος με την οντολογική σημασία του όρου, αλλά **σπορά του φθαρτού σώματος στη γη για να βλαστήσει**, όπως το σιτάρι (Ιω. ιβ' 24), όταν το αποφασίσει ο Κύριος, με **άφθαρτο και αθάνατο σώμα** (Α' Κορ. ιε' 42). Τότε και μόνο ο άνθρωπος θα ζήσει στον παράδεισο όπως ήταν να ζήσει και πριν την πτώση.

Ανάσταση

Τοιχογραφία
του Μανουήλ
Πανσέληνου,
13ος αι. ώνας,
εκκλησία του
Πρωτάτου
Καρυές
Αγίου Όρους.

β. Τι θέση κατέχει στην εικόνα ο Χριστός;

Τι κρατάει στο αριστερό του χέρι και τι σημαίνει αυτό;

- Πάνω από το σπήλαιο, **στο κέντρο της εικόνας**, προβάλλει ο νικητής του θανάτου, **ο Χριστός**. Ο φωτοστέφανος της κεφαλής του, τα χρυσοκόκκινα ιμάτιά του που ακτινοβολούν, και η θριαμβευτική όψη του προσώπου του εναρμονίζονται πλήρως με το δίστιχο της πασχαλινής ακολουθίας: *«Χριστός κατελθών πρὸς πάλην ἄδου μόνος, Λαβὼν ἀνῆλθε πολλὰ τῆς νίκης σκύλα (=λάφυρα)»*.
- Στο αριστερό Του χέρι **κρατάει σταυρό** γιατί η Ανάσταση περνάει από το Σταυρό (τη θυσία, την υπέρτατη αγάπη).

γ. Ο Χριστός πατάει πάνω σε δύο θυρόφυλλα. Τι εικονίζεται κάτω από αυτά και ποιος ο συμβολισμός του κάθε στοιχείου στο τμήμα αυτό της εικόνας;

- Στη βάση της εικόνας ανάμεσα σε απότομους βράχους, ανοίγεται μια σκοτεινή άβυσσος. Διακρίνουμε κλειδιά, αλυσίδες, καρφιά, αστέρι(=σύμβολο εξουσίας), χαλκάδες.
- Συμβολίζουν τη διάλυση του Άδη, του κακού, του θανάτου.
- Είναι τα «κατώτατα τῆς γῆς», τα «ταμεία τοῦ Ἄδου», όπου κατέβηκε ο Κύριος για να κηρύξει τη σωτηρία «τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθεύδουσι».

δ. Ποιοι είναι ο άντρας και η γυναίκα μπροστά του, σε ποια στάση βρίσκονται, τι κίνηση κάνει προς αυτούς ο Χριστός και τι σημαίνει αυτό;

- Είναι ο Αδάμ και η Εύα (εκπρόσωποι των ανθρώπων)
- Η στάση τους είναι ικετευτική και δέους
- Ο Χριστός σκύβει στοργικά και αγαπητικά (επιθυμεί να τους απελευθερώσει).

ε. Δεξιά και αριστερά διακρίνονται δύο ομάδες ανθρώπων. Ποιοι άραγε να είναι και τι συμβολίζει η παρουσία τους;

- Πίσω από τον Αδάμ και την Εύα εικονίζονται οι δίκαιοι, που περίμεναν με πίστη την έλευση του Λυτρωτή.
- Ανάμεσά τους ο Άβελ που πρώτος γεύτηκε τον θάνατο.
- Στην αριστερή πλευρά εικονίζονται οι βασιλείς και οι προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης Δαβίδ, Σολομών, Μωυσής, Πρόδρομος κ.ά.
- Όλοι αυτοί αναγνώρισαν το Λυτρωτή όταν κατέβηκε στον Άδη και προετοίμασαν το κήρυγμά του, ώστε να βρει ανταπόκριση στις ψυχές των κεκοιμημένων.

στ. Τι χρώματα κυριαρχούν στην εικόνα και ποια έκφραση έχουν όλα τα πρόσωπα;

- Χρώματα φωτεινά και ζωντανά
- Εκφράσεις έντονες, δέος και αγάπη.

ζ. Ποιο το κύριο νόημα που βγαίνει από την εικόνα και τι σημαίνει αυτό για τη ζωή των ανθρώπων; (Βοηθηθείτε στην απάντηση και από τον πασχαλινό ύμνο: «Χριστός ανέστη...», καθώς και από τον ύμνο στην αρχή του μαθήματος).

- Ο θάνατος νικήθηκε, χαρίστηκε αληθινή ζωή
- Όσοι έχουν πεθάνει δε θα χαθούν, θα αναστηθούν.

η. Παρατηρήστε την πλαϊνή εικόνα της Ανάστασης, που τη συναντούμε σε κάποιους ναούς στη χώρα μας. Αυτός ο τύπος εικόνας προέρχεται από τη δυτική Χριστιανοσύνη. Τι κυρίως εκφράζει αυτή η εικόνα; Τι διαπιστώνουμε πως λείπει από αυτήν, όταν την συγκρίνουμε με την άλλη;

- Δείχνει το Χριστό τη στιγμή που ανασταίνεται (αν και κανείς δεν το είδε αυτό)
- Τονίζει το θρίαμβο του Χριστού πάνω στο θάνατο
- Λείπει όμως η σημασία της **Ανάστασης για τους ανθρώπους**. Η Ορθοδοξία βλέπει την ανάσταση ως νίκη εναντίον του θανάτου όλης της ανθρωπότητας, όλων των αιώνων και την εικονίζει ως **κάθοδο του Χριστού στον Άδη**.

θ. Μελετήστε τώρα και το απόσπασμα από τον Κατηχητικό Λόγο του ιερού Χρυσοστόμου. Ψάξτε και βρείτε πώς ο αγιογράφος αποδίδει στην εικόνα τα λόγια του Χρυσοστόμου για τη νίκη του Χριστού πάνω στον Άδη (=θάνατο).

- Ο Χρυσόστομος περιγράφει με ποιητική γλώσσα αυτό που λέει με την εικόνα ο ζωγράφος:
- **ο θάνατος νικήθηκε!**

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν,
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος.

**Ο Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπ' τοὺς νεκρούς!
Με τὸν θάνατό του νίκησε τὸν θάνατο
καὶ σε ὅλους τοὺς νεκρούς
χάρισε τὴ ζωὴ.**

Τα έθιμα και τις τελετές της Λαμπρής

α. Το **φως της Ανάστασης**, που το δίνει ο ιερέας με το «Δεύτε λάβετε φως», μεταδίδεται από τον έναν στον άλλο και φτάνει γρήγορα από την Ωραία Πύλη μέχρι το προαύλιο του ναού, που γεμίζει από το φως των πασχαλινών λαμπάδων. Μετά το τέλος της πασχαλιάτικης λειτουργίας όλοι, φυλάγοντας προσεκτικά τη λαμπάδα τους, για να μη σβήσει, επιστρέφουν στο σπίτι. Με τη φλόγα της σταυρώνουν πρώτα το ανώφλι της εξώθυρας του σπιτιού και στη συνέχεια ανανεώνουν το φως της καντήλας στο εικονοστάσι.

β. Η Ανάσταση του Χριστού είναι για τον λαό σύνθημα αγάπης. Οι χριστιανοί δίνουν τα χέρια, λένε "Χριστός Ανέστη!", "Αληθώς Ανέστη!", και φιλιούνται. Αυτό γίνεται αφορμή να συμφιλιωθούν όσοι ήταν μαλωμένοι. Το "**φίλημα της αγάπης**" δίνεται είτε τη νύχτα της Ανάστασης είτε στον "Εσπερινό της αγάπης" στην εκκλησία.

γ. Την Κυριακή του Πάσχα, όπως και τη Μεγάλη Παρασκευή, πολλοί πηγαίνουν στα **νεκροταφεία** ("κοιμητήρια"). Αφήνουν λουλούδια από τον Επιτάφιο στα μνήματα και ανάβουν τα καντήλια με το αναστάσιμο φως. Νιώθοντας πιο έντονα την παρουσία του Σταυρωμένου και Αναστημένου Χριστού, επικοινωνούν όσοι ζουν με τους αγαπημένους που ήδη έφυγαν. "Καλή Ανάσταση" εύχονται σε κάποια μέρη και μετά την ταφή του νεκρού.

δ. Ανήμερα την Κυριακή του Πάσχα τελείται το πρωί ή το απόγευμα ο "**Εσπερινός της Αγάπης**", γνωστός και ως "**Δεύτερη Ανάσταση**". Λέγεται "Αγάπη", επειδή ο Χριστός σταυρώθηκε και αναστήθηκε για την αγάπη των ανθρώπων. Στην Ακολουθία αυτή το Ευαγγέλιο διαβάζεται σε διάφορες ξένες γλώσσες, επειδή η Ανάσταση έγινε για όλον τον κόσμο. Έτσι οι χριστιανοί δείχνουν ότι νιώθουν την ανάγκη να επικοινωνήσουν με όλους τους ανθρώπους της γης. Σε κάποια μέρη πριν από τον Εσπερινό της Αγάπης γίνεται λιτανεία, κατά την οποία η εικόνα και το λάβαρο της Ανάστασης περιφέρονται στους δρόμους της συνοικίας ή του χωριού.

Ποια από αυτά σας είναι γνωστά; Έχετε κάποιες σχετικές εμπειρίες; Τι απορίες σας γεννιούνται; Πώς μέσα από αυτά βλέπετε να εκφράζεται το νόημα της Ανάστασης;

Βασικά στοιχεία του μαθήματος

- Το Πάσχα γιορτάζεται από τους Ορθόδοξους χριστιανούς με ξεχωριστή λαμπρότητα ολόκληρη τη Μεγάλη Εβδομάδα.
- Οι χριστιανοί όλων των Εκκλησιών δεν ξεχνούν ότι ο Χριστός που αναστήθηκε προηγουμένως είχε σταυρωθεί. Παντού υπάρχουν στους ναούς τους τα σύμβολα της Ανάστασης' όμως το σύμβολο της Σταύρωσης κυριαρχεί.
- **Από τη Σταύρωση** οι χριστιανοί έμαθαν την **αγάπη** και τη **θυσία**. **Από την Ανάσταση** αντλούν **χαρά, αισιοδοξία και δύναμη** για να αγαπούν και να αγωνίζονται για όσα σταυρώθηκε και αναστήθηκε ο Ιησούς.